

ГІДНА ПРАЦЯ ТА ЗАДОВОЛЕННЯ ПРАЦЕЮ – ФАКТОРИ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Праця, як економічний та соціальний процес, є основою формування та розвитку соціально орієнтованої економіки. Економіка, яка, в першу чергу, реалізує гуманістичний напрям розвитку фірм, компаній та підприємств – задоволення особистих та суспільних потреб працівників, розвиток корпоративного людського капіталу. З метою підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання, на думку фахівців, слід обмежувати, а далі і відмовлятися від принципів, інструментів управління та господарювання, що базуються на несхитності владних відносин, жорсткому програмуванню трудової діяльності, директивному управлінні та єдиновладді.

У сучасному світі людина не є пасивним носієм суспільних відносин, вона у цілеспрямованій трудовій діяльності реалізує ці відносини, змінює навколишній світ, суспільство, власну природу, створює блага, задовольняє власні потреби та потреби членів суспільства, забезпечує самовираження, самоствердження та розвиток як особистості. При цьому праця повинна приносити задоволення, бути цікавою та змістовною.

Задоволеність працею, як показник ставлення до праці, суттєво впливає на результати трудової діяльності організації і конкретного працівника. Сприйняття праці як засобу існування, розкриває сутність праці лише як інструмента для задоволення потреб, які у свою чергу можуть бути і не пов'язані із самою працею. Досягнення високих результатів у трудовій професійній діяльності, у житті потребує визначення та оцінки різноманітних потреб людини, місця праці в житті та системі цінностей. Сприйняття праці як однієї з життєвих цінностей і суспільства, і людини-особистості сприяє реалізації трудових функцій з більшою самовіддачею, творчо та повинно бути основою ефективної якісної праці.

Задоволеність працею як рівень збалансованості вимог працівника до змісту, характеру, умов праці та суб'єктивної оцінки задоволення цих вимог, можливостей впливу на формування бажаних умов праці, не завжди забезпечує високі результати праці. Ефективність праці та її якість як складова ефективності залежить від багатьох факторів – економічних (складність праці, кваліфікація працівника, значущість галузі, місце підприємства, умови праці, професіоналізм, компетентність), особистісних (уміння, ініціатива, оперативність, творча активність, трудова дисципліна), організаційно-економічних (привабливість праці, технічна оснащеність, рівень технологічної організації виробництва, раціональна, наукова організація праці), соціально-культурних (колективізм, соціальна активність, рівень культури та морального розвитку). І тому характеризуються кількісними та якісними показниками, досягненнями у характері праці під час трудової діяльності, а саме – рівень оплати праці, кількість та розмір безоплатних винагород, робочий час (з точки зору тривалості та ефективності використання), навички та перспективи кар'єрного зростання, зміст роботи та відповідність вимог працівника до робочого місця і навпаки з урахуванням особливостей техніки та технології. Однак, розглядати ефективність та якість праці лише з точки зору останньої не доцільно. Це пояснюється тим, що «ефективність» та «якість праці» є багатоаспектними поняттями, тому слід розкривати їх сутність більш широко, з точки зору однієї з найскладніших проблем економіки – ринку праці. Ринок праці, як діючий у певному економічному просторі механізм взаємовідносин між роботодавцем та людиною, яка є потенційним працівником, що пропонує свою робочу силу у даний час, повинен бути вільним, гнучким, ефективно функціонуючим для забезпечення максимального кількісного результату праці з урахуванням якості праці за певним рівнем витрат праці. До ознак такого ринку слід віднести гендерну рівність, здоров'я та безпеку, гнучкість та доступність до робочих місць, соціальний діалог, якісне робоче середовище, збалансованість трудового та особистого життя, відсутність дискримінації, можливості максимальної реалізації трудового потенціалу.

У свою чергу задоволеність працею характеризується сприятливим морально-психологічним кліматом у трудовому колективі; партнерськими, дружніми відносинами з колегами; гнучким підходом до визначення режимів праці; змістовною та творчою роботою; роботою, яка є цікавою, потребує нових знань, умінь та навичок; забезпечує професійне та кар'єрне зростання; на цій основі високу, справедливу винагороду за працю; партнерські відносини з адміністрацією; якісною та науково обгрунтованою організацією праці, сучасною матеріально-технічною базою та відповідними санітарно-гігієнічними нормами праці. Це все дає можливість вважати, що потреби та інтереси людини праці значною мірою реалізовані, що означає сприймання праці як самоцінності. Головним мотиватором праці, у цьому випадку, стає задоволеність від досягнень у праці в результаті самореалізації та самовираження, що можливо лише в умовах трудової демократії, соціального партнерства, яке реалізується на усіх рівнях – від конкретного працівника до держави. Підвищення задоволеності працею забезпечує підвищення продуктивності праці, її якості та ефективності. Найвища ступінь задоволеності характеризується гордістю за власну працю, свій колектив, підприємство та країну.

З цього приводу важливим є поняття «гідна праця», яке було визначено фахівцями ООН на порозі XXI століття з метою забезпечення людського розвитку, подолання та недопущення бідності, реалізації можливостей кожної людини прожити довге, гідне життя та максимально реалізувати свої здібності. Гідна праця розглядається з точки зору наявності зайнятості в умовах свободи, рівності, безпеки та гідності людини. Гідна праця є запорукою ефективної соціальної політики, з одного боку; та її метою з іншого, з точки зору створення сприятливих умов для реалізації можливостей людини, в першу чергу, працездатної. Гідна праця, по-перше, забезпечує справедливу заробітну плату, безпеку на робочому місці, соціальний захист найманому працівнику та членам його родини, соціальну інтеграцію; по-друге, сприяє особистому розвитку; по-третє, дає можливість вільно висловлювати свою

думку та об'єднуватися з метою впливу на рішення стосовно життя людини; по-четверте, гарантує рівні можливості для усіх членів суспільства.

За змістом гідна праця включає наступні компоненти – зайнятість, права, захист і діалог.

Гідна зайнятість передбачає гідний дохід, заробітну плату, що забезпечують гідні умови існування, рівні можливості для членів суспільства у виборі виду діяльності, роботи, професії та спеціальності, гарні та безпечні умови, за яких праця не шкодить фізичному та психологічному здоров'ю людини, можливості особистого розвитку.

Створення умов для гідної зайнятості потребує, в першу чергу, верховенство закону та ефективне законодавство про працю, а також – свободу об'єднань та слова, право на ведення колективних переговорів за умов рівноправності та рівноцінності сторін, а саме – найманих працівників, роботодавців та держави, відсутності дискримінації, примусової праці та дитячої праці.

Соціальний захист, як система економічних, організаційних, адміністративних, правових заходів, які здійснює держава, суспільство, місцеві органи влади, трудові колективи та інші соціальні інститути з метою усунення несприятливого впливу на людину соціального середовища або пом'якшення наслідків такого впливу, є не лише важливою складовою соціальної політики, але й розглядається як компонент гідної праці. У системі соціального захисту особливу увагу приділяють соціальному страхуванню, соціальній допомозі, державному соціальному забезпеченню. Головною метою реалізації вище згаданих елементів соціального захисту є запобігання та недопущення бідності, надання допомоги в екстремальних умовах, сприяння адаптації певних груп населення до умов певного рівня економіки.

Соціальний діалог, як компонент гідної праці, являє собою процес визначення та зближення позицій, досягнення домовленостей, прийняття узгоджених рішень з урахуванням інтересів, цілей держави, роботодавців та найманих працівників з питань формування, реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин. Він здійснюється шляхом обміну інформацією, консультацій, узгоджених процедур, переговорів з укладанням колективних угод і договорів. Соціальний діалог спрямований на прийняття найкращих, надійних рішень шляхом співпраці, недопущення конфліктів та розвитку виробничої демократії і це все для забезпечення соціальної стабільності, стійкого росту і розвитку країни, суспільства, соціально-трудової сфери і кожної людини.

Створення умов для гідної праці потребує визначення рівня соціальної відповідальності держави, бізнесу і домогосподарств, тобто розподілу соціальних функцій між ними. Основною соціальною функцією держави є визначення стратегічних цілей соціального розвитку країни, надання соціальних гарантій членам суспільства. Соціальна відповідальність бізнесу або корпоративна соціальна відповідальність є концепцією, яка відображає добровільне рішення підприємств, фірм, компаній приймати участь у покращенні умов життя суспільства та захисті навколишнього середовища. Вона повинна передбачати певні обов'язки господарюючих суб'єктів з посилення позитивного впливу на суспільство та зменшення негативних наслідків їх діяльності, активну участь у вирішенні соціальних та економічних питань з урахування особливостей регіону, тобто організація та функціонування бізнесу повинні бути орієнтовані на суспільну користь згідно законодавства країни. У створенні умов для гідної праці значна роль належить не лише державі і бізнесу, а й домогосподарствам. Члени суспільства повинні дотримуватися законодавства. З точки зору трудової діяльності, в першу чергу, це сплата податків, які формують доходну частину бюджету країни. Соціальна відповідальність домогосподарств, також виявляється у створенні самою людиною комфортних умов життя, реалізації своїх здібностей та здібностей кожного члена родини, підвищення трудової активності з метою зниження залежності від держави.

Таким чином, гідна праця передбачає створення умов для реалізації здібностей людини з метою отримання справедливих доходів у безпечних умовах на робочому місці, всебічного розвитку людини, її активності впродовж всього життя та соціальній інтеграції, соціальному захисті. Лише такою працею буде задоволена людина, така праця буде забезпечувати високі результати, буде ефективною та якісною.